

KS. RYSZARD SAWICKI*

Sprawozdanie z międzynarodowego sympozjum naukowego pt. „Diecezja sejneńska (augustowska)”, Sejny, 1-2 września 2018 r.

W dniach 1-2 września 2018 r. w Sejnach odbyły się uroczystości jubileuszowe związane z 200. rocznicą utworzenia diecezji sejneńskiej i 43. rocznicą koronacji Matki Bożej Sejneńskiej. Honorowy patronat nad tymi uroczystościami objęli: abp Stanisław Gądecki – metropolita poznański i przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, abp Gintaras Grusas – metropolita wileński i przewodniczący Konferencji Episkopatu Litwy, bp Jerzy Mazur SVD – biskup elcki oraz prof. Piotr Gliński – wicepremier, minister kultury i dziedzictwa narodowego.

Obchody wspomnianych rocznic zainaugurowane zostały w sobotę 1 września o godz. 14.15 odsłonięciem tablicy pamiątkowej dedykowanej bp. Antoniemu Baranowskiemu (Antanas Baranauskas) – biskupowi sejneńskiemu w latach 1897-1902, wybitnemu poecie i językoznawcy litewskiemu. Obrzędu poświęcenia niniejszej tablicy, umieszczonej przy dawnym Pałacu Biskupim się przy ul. Piłsudskiego 28, dokonał bp Jerzy Mazur SVD, biskup elcki. Podczas tej uroczystości obecni byli przedstawiciele społeczności litewskiej na czele z Waławem Stankiewiczem (Vaclav Stankevič) – konsulem Republiki Litewskiej w Sejnach. Odsłonięciu tablicy towarzyszył śpiew litewskiego zespołu ludowego z miasta Onikszy (Anykščiai).

Następnie w Pałacu Biskupim miało miejsce sympozjum naukowe pt. „Diecezja sejneńska (augustowska)”, które poprowadził ks. dr Ryszard Sawicki, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Elku. Konferencja miała na celu zaprezentowanie dziejów historycznej diecezji sejneńskiej (augustowskiej) oraz jej bogatego dziedzictwa duchowego i kulturalnego. Przybrała ona międzynarodowy charakter i była okazją do wymiany refleksji naukowych pomiędzy reprezentantami polskich i litewskich ośrodków naukowych.

* ks. dr Ryszard Sawicki – Wicedyrektor Caritas Diecezji Elckiej, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Elckiej; e-mail: rysiekskarzyn@o2.pl

Pierwszym prelegentem był ks. dr hab. Józef Łupiński, prof. UKSW – kapłan diecezji łomżyńskiej, historyk Kościoła, wykładowca na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie i w WSD w Łomży. Przybliżył on słuchaczom dzieje diecezji sejneńskiej istniejącej w latach 1818-1925. Powołując się na papieskie bulle przywołał wspomniane cezury czasowe odwołując się do ówczesnych kontekstów społeczno-politycznych, które miały wpływ najpierw na erygowanie diecezji sejneńskiej (augustowskiej), a później na jej likwidację i utworzenie dwóch nowych biskupstw w granicach niepodległej Polski i Litwy, a więc w Łomży i w Wiłkowyszkach. Ks. prof. J. Łupiński wyjaśnił też zawilości związane z samym nazewnictwem diecezji, którą na przestrzeni dwustu lat określano mianem zarówno sejneńskiej, jak i augustowskiej, a także sejneńskiej czyli augustowskiej oraz augustowskiej czyli sejneńskiej. Historyk skupił się następnie na prezentacji sylwetek biskupów sejneńskich, uwzględniając ich działalność duszpasterską, społeczną i kulturalną oraz szeroko nakreślając problemy, którym przyszło im stawić czoła w trudnym okresie zaboru rosyjskiego. Posiłkował się przy tym konkretnymi faktami historycznymi, przywołując chociażby deportację biskupa sejneńskiego Konstantego Ireneusza Łubieńskiego do Rosji w 1869 r. i jego śmierć w bliżej niewyjaśnionych okolicznościach jako wynik represji na skutek denuncjacji dotyczącej pobłogosławienia przez tegoż biskupa oddziałów powstańczych w 1863 r.

Kolejny referat wygłosił dr Algimantas Katilius – historyk Kościoła z Wilna, pracownik naukowy Oddziału Historii XIX w. w Instytucie Historii Litwy, członek Litewskiej Akademii Katolickiej. Mówił on o wychowankach seminarium duchownego w Sejnach jako twórcach niepodległej Litwy. Wykład ten został wygłoszony w jęz. litewskim, a polskojęzyczni słuchacze otrzymali jego tekst w jęz. polskim. Dr A. Katilius pochylał się nad dziejami sejneńskiego seminarium duchownego, które wydało 1196 absolwentów. Według historyka, ok. 75% spośród nich stanowili ci, którzy pochodzili z parafii litewskojęzycznych. Po wstępnych uwagach na temat seminarium duchownego w Sejnach, prelegent przeszedł do podstawowego tematu referatu. Według niego, seminarium duchowne w Sejnach było miejscem formowania tożsamości narodowej przyszłych kapłanów diecezji sejneńskiej. Lituanistyczna działalność kleryków była kontynuowana aż do chwili zamknięcia seminarium. Historyk podał wiele przykładów zaangażowania absolwentów sejneńskiego seminarium w pracę kulturalną, społeczną i polityczną, polegającą na przeciwstawianiu się polityce carskiej. Dr A. Katilius przywołał nazwiska kilku duchownych uczestniczących bezpośrednio w tworzeniu politycznych i gospodarczych fundamentów niepodległego państwa. Ks. Justinas Staugaitis był członkiem Rady Litwy i podpisał Akt Niepodległości. Wspomniany kapłan oraz trzech innych: ks. Mykolas Krupavičius, ks. Antanas Šmulskštys i ks. Juozapas Vailokaitis zostali wybrani do Sejmu Ustawodawczego. Wychowankowie seminarium duchownego w Sejnach brali zatem czynny udział w tworzeniu niepodległej Litwy.

Ostatnim prelegentem był prof. zw. dr hab. Wiesław Jan Wysocki, kierownik Katedry XIX i XX wieku w Instytucie Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, honorowy obywatel miasta Sejny. Temat jego przedłożenia brzmiał: „Diecezja sejneńska a Niepodległość”. Określił on Sejneńszczyznę „ziemią wiary upartej”, która znalazła się na terenie zaboru rosyjskiego. Mówił o diecezji sejneńskiej jako bycie „wciśniętym” pomiędzy Prusy a dawne Wielkie Księstwo Litewskie, gdzie próbowano wmówić ludziom, że są Prusakami czy Rosjanami. Tymczasem diecezja sejneńska była miejscem, gdzie bardzo oddziaływały tzw. małe ojczyzny, pomimo różnic kulturowych i cywilizacyjnych Polaków, Litwinów i Białorusinów. Mieszkańców tych ziem zawsze zespalała religia. W okresie zaborów próbowano przedstawiać Polaków jako „zachodnią zarazę” i karczować polskość za antyrosyjskie wystąpienia. Historyk przywołał carski ukaz z 1884 r., który w odwecie za powstania odebrał katolikom prawo nabywania ziemi. Polaków, utożsamianych z Kościołem rzymsko-katolickim, represjonowano poprzez aresztowania, duchownych zsyłano w głąb Rosji (np. wspomnianego wcześniej biskupa sejneńskiego K.I. Łubieńskiego), zamykano kościoły, nieustannie kontrolowano biskupów. Według prof. W.J. Wysockiego, Kościół łaciński na terenie diecezji sejneńskiej nie pozostawał politycznie obojętny wobec tych działań. Prelegent odniósł się do zrywów niepodległościowych, a także kwestii konfliktów polsko-litewskich, np. powstania sejneńskiego, które wybuchło 23 sierpnia 1919 r. i zostało zorganizowane przez Polską Organizację Wojskową. Przywołał fakt braku pozwolenia na przyjazd do Sejn abp. Achillesa Ratii, nuncjusza apostolskiego w Polsce, a późniejszego papieża Piusa XI. Wspomniał również o odmowie biskupa sejneńskiego Antoniego Karasia (Antanas Karosas) wobec propozycji spotkania, z którą wyszedł naczelnik państwa Józef Piłsudski, przebywający z wizytą w Sejnach 13 września 1919 r. Obecność głowy państwa miała ogromne znaczenie dla Polaków i władz.

Po zaprezentowaniu referatów przez zaproszonych na konferencję prelegentów był czas na dyskusję i pytania. Jako pierwszy głos zabrał ks. prał. Zygmunt Sędziak zgłaszając swoje wątpliwości, co do nazwy i roku utworzenia diecezji sejneńskiej. Do tego pytania ustosunkował się najpierw ks. prof. J. Łupiński, który nadmienił, że w odniesieniu do nazwy diecezji istnieje brak jednoznacznych rozstrzygnięć w historiografii i bazie źródłowej, na co w dużej mierze mieli wpływ urzędnicy carscy. Uzupełnieniem wypowiedzi historyka było przywołanie przez ks. dr. Ryszarda Sawickiego adekwatnej odpowiedzi zaczerpniętej z listu pasterskiego pierwszego biskupa sejneńskiego Jana Klemensa Gołaszewskiego z dnia 19 grudnia 1818 r.

Następnie udzielono głosu Alvitas'owi Jozajtis'owi – filozofowi z Litwy, który w swojej wypowiedzi odniósł się do „geniuszu osoby” bp. Antoniego Baranowskiego (Antanas Baranauskas). Akcentował działalność literacką i naukową sejneńskiego biskupa uznawanego za pierwszego litewskiego poetę

romantycznego i pierwszego litewskiego poetę, który sprzeciwiał się władzy cara oraz przedstawiał sposoby realizacji programu odrodzenia Litwy. W wierszach opisywał piękno ojczyzny, historię Litwy oraz uczucia religijne i treści narodowe. Według A. Jozajtis'a, za najważniejszy utwór w dorobku bp. A. Baranowskiego uznawany jest poemat „Borek Oniksztyński”, inspirowany „Panem Tadeuszem” Adama Mickiewicza.

Po zakończeniu sesji naukowej kontynuowano wspólne świętowanie jubileuszu 200-lecia utworzenia diecezji sejneńskiej w Klasztorze Podominikańskim, gdzie zostały otwarte dwie wystawy: „Dzieje diecezji sejneńskiej” i „Polskie malarstwo sakralne”. Wydarzenie to uświetnił koncert Orkiestry Kameralnej Filharmonii z Kowna.

Kulminacyjnym punktem uroczystości jubileuszowych była niedzielna Eucharystia sprawowana 2 września o godz. 12.00. Liturgii eucharystycznej przewodniczył abp Jan Romeo Pawłowski – biskup tytularny Sejn, watykański dyplomata, delegat ds. nuncjatur w Sekretariacie Stanu Stolicy Apostolskiej. Mszę św. koncelebrowali przedstawiciele Episkopatu Polski, Litwy i USA: abp Lionginas Virbalas SJ – metropolita kowieński, bp Romuald Kamiński – biskup warszawsko-praski, bp Rimantas Norvila – biskup wilkowski, bp Witold Mroziwski – biskup pomocniczy Brooklynu i bp Jerzy Mazur SVD – biskup ełcki. Abp J.R. Pawłowski w wygłoszonej homilii przywołał bullę papieską Piusa VII „Ex imposita nobis” z 30 czerwca 1818 r., na mocy której została erygowana diecezja sejneńska, czyli augustowska. Biskup tytularny Sejn mówił, że celebrowanie eucharystyczne, w której uczestniczymy to okazja do złożenia dziękczynienia Bogu. Obecna diecezję ełcką nazwał „spadkobierczynią historycznej diecezji sejneńskiej”. Nadmienił, że cieszy się z faktu, że z woli Ojca Świętego Benedykta XVI został włączony w to dziedzictwo jako pierwszy biskup tytularny Sejn. Zachęcał do patrzenia z radością na teraźniejszość i przyszłość odnosząc się do radosnego spotkania Maryi i Elżbiety oczekujących na narodziny swoich synów. Nawiązując do 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę i Litwę, mówił o wolności, która została nam dana i zadana.

Na zakończenie liturgii odsłonięto tablicę upamiętniającą 200. rocznicę utworzenia diecezji sejneńskiej ufundowaną przez Kapitułę Sejneńsko-Wigierską. Odczytano okolicznościowe listy abp. Stanisława Gądeckiego – przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski oraz abp. Gintarasa Grusasa – przewodniczącego Episkopatu Litwy. Ks. prał. Zbigniew Bzdak – proboszcz i kustosz sejneńskiego sanktuarium maryjnego podziękował wszystkim za przybycie i wspólną modlitwę. Zwieńczeniem dwudniowych uroczystości była wspólna agapa i Festyn Rodzinny na Placu Dominikańskim.